

POUČEVANJE RETORIČNIH FIGUR NA SLOVENSKEM

Prispevek se ukvarja s stoletno zgodovino poučevanja retoričnih figur na Slovenskem. V ospredju zanimanja bodo prve definicije retoričnih figur v slovenskem jeziku (Hrovat), prve slovenske razprave (Debevec) ter njihovo poučevanje na ljubljanski Filozofski fakulteti (Ocvirk, Koren). Avtor analizira tudi mesto retoričnih figur v priročnikih Silve Trdina (*Besedna umetnost*, 1961) in Matjaža Kmecla (*Mala literarna teorija*, 1983). Prispevek se zaključuje s prikazom priročnika *Retorične figure* (2006), ki ga je avtor zasnoval skupaj z Matejem Hriberškom.

retorične figure, slovenski učbeniki, Silva Trdina, Matjaž Kmecl

This paper deals with the hundred-year-old history of teaching rhetorical figures in Slovenia. The focus of attention will be the first definitions of rhetorical figures in Slovene (Hrovat), the first presentation of them in Slovene (Debevec) and the way they have been taught at the Faculty of Arts in Ljubljana (Ocvirk, Koren). The author also analyses how rhetorical figures are dealt with in the text books by Silva Trdina (*Besedna umetnost*, 1961) and Matjaž Kmecl (*Mala literarna teorija*, 1983). The paper concludes with a presentation of the text book *Retorične figure* (2006) co-authored by Tone Smolej and Matej Hriberšek.

rhetorical figures, Slovene text books, Silva Trdina, Matjaž Kmecl

Samostalni »metafora« se na Slovenskem prvič pojavi v neslovenski publikaciji. Charles Nodier, urednik *Télégraphe Officiel*, je leta 1813 v svoji francosko pisani oceni Arnaudovih basni zapisal, da živalski svet nudi človeku množico briljantnih metafor. Šele pol stoletja kasneje pa se metafora in tropi omenijo tudi v slovenskem tisku. Neki učitelj K. je leta 1862 v *Učiteljskem tovarišu* takole svetoval:

Škodljivo pa je, če se pesmi za jezikoslovne vaje jemljejo. Veliko izrazov, – trop, metafor – otroci v pesmah ne morejo razumeti, pa vendar nekoliko občutijo, kar jim bo pozneje jasno, ko bolj k pameti pridejo. To posebno velja v liričnih poezijah. Če se tukaj v otroke silí, se več pokvari, kakor hasne.

Klasični filologi takšnih pomislov niso imeli, zato ni presenetljivo, da njihove opise retoričnih figur najdemo v *Latinski slovnici za slovensko mladež*, ki jo je leta 1874 objavil frančiškan Ladislav Hrovat in velja za prvo latinsko gramatiko v slovenščini (Hriberšek 2006). Hrovat pozna gramatične (npr. elipsa, zevgma), besedne

(npr. anafora, epifora, geminacija, asindeton, polisindeton, hipalaga, histeron prote-ron), miselne (npr. aposiopeza, apostrofa, eksklamacija, ironija) figure ter trope. Med slednje uvršča metaforo (prenosba), metonimijo (preimemba), sinekdoho (povzemba) in alegorijo (vpodobljenje). Nekateri Hrovatovi primeri so gotovo prevzeti iz Kvintilijanove *Vzgoje govornika (Institutio oratoria)*. Za nas je zanimiva definicija metafore, ki po Hrovatu (1874: 305) nastane »kedar se vzame mesti pravega izraza lastnost, ali izraz kake druge reči, ki je prvej podobna, t. j. pojem enake reči se prenese na drugo enako reč«.

Skoraj četrto stoletje pozneje, leta 1897, je *Vrtec*, znani katoliški mladinski časopis, v nadaljevanjih objavljala zanimiv prispevek *Nekaj cvetličja iz pesništva*. Avtor Franc Derganc, kasnejši ugledni kirurg in primarij, ki se je skrila za psevdonomom Stanko pl. Orlovič, je podobe v pesništvu in govorništvu razvrstil v tri razrede, in sicer: primera (comparatio), prenosi (tropi) in liki (figure). Zlasti natančno se je posvetil komparaciji, ki jo je razložil s tremi sestavnimi deli (comparandum, comparatum, tertium comparationis). Metaforo je tako kot antična retorika razložil kot okrajšano komparacijo. Derganc sicer pozna samostalniško, glagolsko, pridevniško in celo prislovno metaforo. Med tropi podrobno obravnava tudi sinekdoho in metonimijo. Nekoliko bolj nenavadno je, da iz metonimije izvaja tudi perifrazo in litoto. Čeprav se na prvi pogled zdi, da so vse figure obravnavane v isti skupini, pa vendar dodatno ločuje figure ponavljanja (anafora, epifora), odzemanja (elipsa) ali premeščanja (hipalaga). Zanimivo je, da znotraj figur obravnava tudi oksimoron in paradoks.

Veliko bolj ambiciozno pa je zasnovana razprava *Podoba (metafora) v slovenskem jeziku in slovstvu*, ki jo je Jože Debevec, duhovnik, klasični filolog in kasnejši prvi slovenski prevajalec Dantejeve *Božanske komedije*, objavil leta 1905 v izvestjih kranjske gimnazije. Po Debevcu so »pesniška lepota dvojca: tropi in figure, med katerimi pozna besedne (emfaza, ironija, hiperbola, paradoks) in stavčne (brez-zvezje, mnogovezje, apostrofa, retorično vprašanje, anafora, aposiopeza)«. V nasprotju s svojim predhodnikom se ta avtor osredinja le na trope, zlasti na metaforo, sinekdoho in metonimijo. Medtem ko je sinekdoha (Debevec prvi uvaja zanjo slovenski termin sozprejetje) vezana na nek zunanji stik, pa je metonimija povezana z nekim notranjim, umskim stikom.¹ Uvodoma se Debevec ukvarja tudi s t. i. animalističnim pogledom na svet, ki da je ustvaril številne personifikacije (npr. ogenj požira drva). Zanimiva je tudi Debevečeva razlaga, zakaj preučevati metafore: »Kadar študiramo metafore, se mi zdi, kakor da hodimo po ateliéju, polnem slik, ki jih je naslikala pesnikova bogonadarjena domišljija – nam nevidno.« (Debevec

¹ Debevec pozna šest metonimičnih zamenjav, in sicer: 1. učinek za vzrok (Kar prebledel je. Prič'jočim po koncu so vstali lasje.) 2. orodje za ljudi, ki ga rabijo (Tega kriv je tuji meč.) 3. tvarina za izdelek (Moj bron je najden bil v dnu morja.) 4. kraj/čas za ljudi, ki so v zvezi (Vsa Ljubljana je bila pokonci.) 5. abstraktni pojem za konkretne predmete, ki jih obsega (Potrta starost.) 6. plastični predmeti za njihovo idejo (križ, polmesec, oljkova vejica). Med metonimijami gotovo pogrešamo zamenjavo avtorja z delom ali zamenjavo posode z vsebino. V nasprotju z metonimijo je sinekdoha slabše predstavljena, saj Debevec omenja le zamenjavo celote z delom in množine z ednino.

1905: 16.) Sicer pa je na koncu svoje razprave objavil obširen seznam tropov pri Vodniku in Prešernu, ki ga je imenoval »galerija slik slovenskih pesnikov in prozaikov«. Debevec je bil več desetletij na slovenskem edini teoretik, ki se je ukvarjal z retoričnimi figurami. Vplival je tudi na Antona Breznika, ki je njegove definicije in primere povzel v svoji *Slovenski slovnici za srednje šole*.

Prvi slovenski splošni literarnoteoretski priročnik je retorične figure zapostavljal in spregledoval. V svoji knjigi *Osnovne črte iz književne teorije* (1936) se Ivan Pregelj z njimi sploh ne ukvarja, le na pol predzadnje strani bežno omenja nekatere stilizme (retorično vprašanje, apostrofa, ironija, oksimoron, paradoks), ki se jih mora poslužiti govornik, »da privzame nase pazljivost v poslušalcih«.

Konec tridesetih let so se začele retorične figure preučevati in poučevati tudi in ljubljanski Filozofski fakulteti. V poletnem semestru 1938/39 je Anton Ocvirk na slovanski filologiji imel seminar z naslovom *Formalna analiza slovenske lirike (Uvod v slovensko poetiko)*. Iz gradiva, ohranjenega v zapuščini, je mogoče videti, da so bila njegova predavanja v seminarju še dokaj vezana na antično retoriko, saj je metaforo razlagal kot okrajšano komparacijo, alegorijo pa kot razširjeno metaforo. Ocvirk je tedaj s številnimi primeri med tropi obravnaval zlasti komparacijo in personifikacijo, manj pa ga je zanimala metonimija. Iz ogromnega števila figur je po lastnih besedah izbral le tiste, ki so važne za analizo pesniškega stila, in sicer antitezo, apostrofo in figure ponavljanja (anafora, epifora, simploka, anadiploza, geminacija). Kasneje je – denimo že v predavanjih *Uvod v stil* leta 1948 – svoj pogled na metaforo zelo spremenil in poudarjal napačnost pojmovanja metafore kot okrajšane komparacije. Ocvirk (1981: 115–116) je v nasprotju s Kvintilijanom zagovarjal takšno stališče: »Sedaj ne mislimo več, da je za metaforo nujno sorazmerje ali pa da bi bila metafora skrajšana komparacija, pač pa, da nastajajo metafore po posebni psihični operaciji, ki lahko veže navidezno povsem tuje si člene v metaforično enoto.« Ocvirk je uvajal tudi nekatere pojme (prvostopenjska primera, razvezana ali osamosvojena podoba), ki pa se z izjemo identifikacije niso prijeli.

Leta 1961 pa smo Slovenci dobili obsežen učbenik *Besedna umetnost* Silve Trdina, v katerem je tropom in figuram posvečeno kar 31 strani. Trdinova med tropi razlikuje še besede v prenesenem in besede v zamenjanem pomenu. V prvi skupini obravnava metaforo, njeno razmerje do komparacije pa je v tem delu manj jasno. Tudi recenzent Jože Pogačnik (1960: 26) je avtorici očital nedodelanost poglavja o primerah. Poudariti tudi velja, da Trdinova metafor ne ločuje po besednih vrstah (npr. samostalniška, glagolska). Med besedami v zamenjanem pomenu pa obravnava še metonimijo, sinekdoho in antonomazijo. Zlasti natančno obravnava metonimijo s kar 11 skupinami, pri sinekdohi pa pogrešamo še skupino »totum pro parte«.² Tako kot nekateri drugi teoretiki se je Trdinova odločila, da bo antonomazijo povezala z metonimijo, čeprav bi jo lahko tudi z metaforo (Gregorčič je kot slavec, Jurčič je kot Scott). Pri obravnavi tropov bode v oči tudi pretirano slovenjenje terminov – fenomen, ki ga je najti že pri Hrovatu ali Debevcu. Trdinova govori o »prenosu ali metafori«, o »preimenovanju ali metonimiji«, o »sovzprejetju ali sinekdohi« in o

»zamenjavi ali antonomaziji«. Ob tem velja poudariti, da si pri romanskih pesemskih oblikah ni izmišljala takšnih sopomenk. Sonet je ostal sonet, prav tako triolet, glosa ali seguidilla. Poleg tropov Trdinova obravnava še besedne figure, ki jih pozna 24, a jih – razen iteracijskih – ne razvršča po dodatnih skupinah, čeprav bi bilo to možno. Problem nastopi zlasti, ko obravnava litoto, perifrazo in celo alegorijo kot figure, čeprav večina priročnikov omenjena sredstva pojmuje kot trope. Smiselno bi bilo tudi ločevati besedne figure od miselnih (paradoks, oksimoron, retorično vprašanje), ker gre za velike razlike. Čeprav se zdi, da je sistem pomanjkljiv, pa je *Besedna umetnost* Silve Trdina še vedno zaklad najrazličnejših primerov in vaj, ki ga bo težko preseči.

Za nas je zanimiva tudi *Mala literarna teorija* Matjaža Kmecla, ki trope in figure obravnava v treh različnih poglavjih. V poglavju o besednem slogu navaja nekatere trope, najprej spregovori o komparaciji, ki jo zelo nejasno poveže z metaforo, o kateri piše šele čez 10 strani, kot da ne bi bili povezani. Sinekdoha je zanj vrsta metonimije, čeprav med obema obstajajo razlike.³ Tako kot Trdinova tudi Kmecl antonomazijo povezuje z metonimijo. Zelo nenavadna pa je povezava metonimije z oksimoronom. Ni jasno, zakaj je »gospod tovariš« metonimija, nedvomno pa je to nekoč bil oksimoron. Tudi katahreza, ki jo oblikovno lahko povezujemo z genitivno metaforo, je pri Kmeclu metonimična. V poglavju o stavčnem slogu pa avtor obravnava še različne figure. Poleg ogovornih (apostrofa) navaja v istem poglavju še akumulacijske (anafora, epifora) in sintaktične figure (inverzija, histeron proteron). Anaforo in epiforo sicer obravnava že prej v poglavju o kvalitativni evfoniji, vendar ta sredstva tam imenuje skupine zvočnega ponavljanja. Glavni problem Kmeclove *Male literarne teorije*, ki ima sicer zanimive primere, je zlasti v tem, da nima pravega sistema, saj tropov in figur ne obravnava na enem samem mestu.

Značilnost obeh temeljnih priročnikov, ki sta nastala v drugi polovici 20. stoletja, je zlasti pomanjkljiv sistem ter občasno problematično razvrščanje besed med trope ali figure.

V našem pregledu je potrebno posebno mesto nameniti Evaldu Korenu, ki je v osemdesetih in devetdesetih letih na Oddelku za primerjalno književnost in literarno

² Trdinova pozna kar 11 vrst metonimičnih zamenjav, in sicer: 1. lastnik z lastnino (Jerasoni so pogoreli do tal.) 2. kraj s prebivalci (Vsa zemlja je zopet vesela.) 3. tvarina z izdelkom (Tod sekla bridka bodo jekla.) 4. znamenje ali simbol (z zaznamovano rečjo (Zapojte in zavriskajte, spet oljčna vejica cvete.) 5. abstraktno s konkretnim (Mladost je norost, čez jarek skače, kjer je most.) 6. posledica z vzrokom (Zardela je.) 7. orodje z delom (Kljub starosti ni odložil peresa.) 8. posoda z vsebino (En glažek al' pa dva, to nam korajžo da.) 9. avtor z delom (Čital je Puškina.) 10. orodje z lastnikom (Pomoril meč je vse tovar'še moje.) 11. čas s tem, kar se v času dogaja (Najbrž me vzame že mesec maj.). Pri sinekdohi pozna zamenjavo dela s celoto (Pet glav je gnal na semenj.), ednine z množino (Sovražnik je prekoračil mejo.) in določenega števila z nedoločenim (Sto tebi sreč želim.).

³ Kmecl pozna 7 metonimičnih zvez: 1. delavec namesto dela (Imam Jakopiča.) 2. posledica namesto vzroka (črna smrt = kuga) 3. snov namesto izdelka (svinec = krogla) 4. lastnik namesto lastnine (Sosed je pogorel.) 5. kolektivni abstraktum namesto konkretnosti (mladost = mladina) 6. posoda, dežela, kraj, čas, embalaža namesto vsebine, prebivalcev (Vse 20. stoletje je bilo navdušeno za tehniko.) 7. čutna podoba za abstrakten pomen (oljčna vejica = mir).

teorijo predaval predmet Literarna retorika. Retorika ni le učila, kako se teksti (govorjeni ali pisni) producirajo, ampak tudi, kako se analizirajo, za kar je ustvarila ustrezen pojmovni aparat. Zgodovina retorike je torej zgodovina teorije govora, pa tudi zgodovina hermenevtike in literarne vede, če ne že kar psihologije, saj razmišlja tudi o človekovi afektiranosti. Literarno retoriko Koren razume kot disciplino literarne vede, ki raziskuje produkcijo in interpretacijo literarnega teksta. Zanj je literarna retorika v prvi vrsti tekstna retorika. Ne da bi pristal na t. i. tropološko redukcijo retorike, torej na omejevanje retorike na trope, se loteva tudi razpravljanja o retoričnih figurah. Kot avtor gesel o retoričnih figurah v leksikonu *Literatura* je svoje študente spodbujal k raziskovanju podobja. Tako so v njegovem seminarju nastajale številne naloge s tega področja, bil pa je tudi mentor tridesetim diplomantom, ki so raziskovali strukturo in funkcijo pesniškega podobja v literarnih delih.⁴ Izhajal je namreč iz prepričanja, da podobje – vsaj v novejši umetniški literaturi – nima vloge pesniškega okrasja, ampak pomembno opredeljuje strukturo in karakteristiko literarnega dela. Prav pesniške podobe namreč producirajo oz. sproščajo pomene, ki bi sicer ostali prikriti. Seveda pa je pri tem raziskovanju odmerjena precejšnja pozornost prevodom pesniškega podobja, saj ti lahko v ciljnih jezikih bistveno modificirajo njen pomen. Pri svojih predavanjih je Koren uveljavljal tudi novejša pogleda na metaforo in na druge figure, opozarjal je denimo na grupo μ , ki je pri svojih raziskavah izhajala zlasti iz Kvintilijanovega sistema. Ta antični teoretik je namreč zaznal štiri vrste odmikov od običajne rabe: adiectio (dodajanje), detractio (odvzemanje), transmutatio (premeščanje) in immutatio (zamenjava).

Iz tega sistema izhaja tudi priročnik *Retorične figure*, ki sva ga zasnovala z Matejem Hriberškom. Priročnik obravnava tako figure dodajanja, figure odvzemanja, figure premeščanja ter figure zamenjave (imenovane tudi tropi). Izhajamo iz stališča Janka Kosa (2001: 129), da je za takšna sredstva zadosten izraz retorične figure.

Več kot tretjina knjige je posvečena figuram zamenjave. V priročniku je spet obnovljeno nekoliko zapostavljeno stališče, da je metafora krajša oblika komparacije. Predstavljena pa je tudi pot od komparacije k metafori. Metafore še dodatno delimo na samostalniške, glagolske in pridevniške. Posebej pa sta obravnavani še genitivna (npr. večer = starost dneva) in moderna metafora. V metaforično območje sodijo še alegorija, ki jo je antična retorika pojmovala kot zaporeden tok več

⁴ Prednjačile so zlasti naloge iz angloameriške (S. T. Coleridge, C. Dickens, J. Joyce, N. Mailer, T. Morrison, E. A. Poe, F. Scott Fitzgerald, D. Thomas, O. Wilde), francoske (L.-F. Céline, G. de Maupassant, M. Tournier, B. Vian) in nemške književnosti (H. Hesse, H. Kleist, R. Musil, R. Schneider). Nekaj je bilo tudi nalog iz slovanskih književnosti (B. Pasternak, I. Cankar, C. Kosmač) in biblijskih psalmov. Pod Korenovim mentorstvom sta nastali tudi magistrski deli *Pesniško podobje v poeziji na prelomu stoletja* (1996) Darje Pavlič ter *Simbol v slovenski romantiki in novi romantiki* (1999) Vanese Matajc, ki je s strukturnega in zgodovinskega vidika preverjala, kdaj in v kolikšnem obsegu se simbol pojavlja v slovenski poeziji tega obdobja. Koren je bil tudi mentor doktorske disertacije *Podobje v poeziji D. Zajca in G. Strmišič in K. Koviča ter njen evropski kontekst* (2002) avtorice Darje Pavlič, ki je raziskovala vlogo podobja v njihovi poeziji ter pri tem odkrivala njene zveze z evropsko poezijo.

metafor, pa katahreza (hrbet knjige), perifraza in antonomazija. Zdi se, da sta bili prav slednji doslej večkrat spregledani, čeprav ju uporabljamo v vsakdanjem govoru.⁵ Posebno pozornost smo namenili t. i. vossianski antonomaziji (npr. nemški Rim za Köln, naš Scott za Jurčiča). Veliko bolj pa so se raziskovalci ukvarjali s sinekdoho in metonimijo. V tem priročniku sta obravnavani ločeno, saj gre pri sinekdohi za kvantitativna razmerja (del : celota, ednina : množina), pri metonimiji pa za vzročno povezanost. Poleg figuram zamenjav je sorazmerno veliko prostora namenjenega figuram dodajanja. Obravnavane so vse pomembnejše: geminacija, anafora, epifora, anadiploza, kiklos, simploka, mezodiploza in poliptoton. Najbolj se osredinjamo na paronomazijo, saj gre za simpatično besedno igro. V nasprotju s prejšnjimi figurami so manj osvetljev deležne figure odvzemanja in figure premeščanja, ker jih je tudi v resnici manj.

Poudariti velja, da omenjeni Kvintilijanov sistem ni popoln, saj nekatere figure vanj težje uvrstimo. Kam uvrstiti hiperbolo, ki je v priročniku ne obravnavamo, ni poseben problem, saj gre večinoma za metaforo (npr. železno ali kameno srce). Več težav imamo, ko želimo umestiti denimo klimaks, ki je povezan z gradacijo, stopnjevanjem, ali pa hiazem. Vzemimo primer slednjega. Gre za figuro, v kateri se križata po dve enoti (A...B / B...A). Poznamo bolj preproste hiazme, kjer se križajo in tudi ponavljajo iste besede (npr.: Njeno življenje je tvoja smrt! Njena smrt je tvoje življenje!), pa tudi bolj zapletene s križanjem pomenskih enot: »Umetnost je dolga in kratko je življenje.« V nasprotju s prvim primerom, ki temelji na ponavljanju in bi sodil med takšne figure, pa gre v drugem za križanje besed, ki ustvarja nekakšno antitezo.

V poseben sklop, ki ni povezan s prej omenjenimi figurami, smo zato uvrstili t. i. miselne figure, ki pa so »retorične« v pravem pomenu besede, saj so povezane z govorništvom. Nekatere so usmerjene k poslušalcem (retorično vprašanje, apostrofa), druge pa so bolj filozofske (oksimoron, paradoks).

Sestavljanje takšnega priročnika je seveda povezano zlasti z iskanjem nazornih primerov iz slovenske in svetovne književnosti. Pri delu sem se srečal z mislijo, da nekaterih figur sploh ni v slovenski književnosti. Ena takšnih je histeron proteron (pozneje prej). Derganc, ki je bil klasično izobražen, je ponudil primer iz Vergilija (Dajte, umrimo in v sredo sovragov se ljutih vrzimo.). Kmecl je svoj primer (Vaš mož je mrtev in vas pozdravlja.) povzel po nemških priročnikih (npr. Ivo Braak). Ker gre za odličen primer iz Goethejevega *Fausta*, sem ga uporabil tudi sam. Morda bi bilo smiselno razmišljati o projektu, ki bi imel za cilj zbrati in sistemizirati najbolj nazorne figure slovenske književnosti, kot je to pred stotimi leti napravil že Debevec. Pri tem pa ne bi smeli zapostaviti prav nobene izmed njih!

⁵ Študentje prvega letnika komparativistike zelo različno poznajo nekatere znane antonomazije. Medtem ko nad 70 % vprašanih ve, da antonomaziji »goriški slavček« in »bič božji« pomenita Simona Gregorčiča in Atilo, pa komaj 20 % ve, kdo sta bila »puščavska lisica« in »železni kancler«. Le 10 % vprašanih povezuje antonomazijo »ječa naroda« z Avstro-Ogrsko.

Literatura

- BRAAK, Ivo, 1990⁷: *Poetik in Stichworten*. Unterägeri: Verlag Ferdinand Hirt.
- ČEH, Jožica, 2001: *Metaforika v Cankarjevi kratki pripovedni prozi*. Maribor: Slavistično društvo.
- DEBEVEC, Jože, 1905: Podoba (metafora) v slovenskem jeziku in slovstvu. *Jahresbericht des k.k. Kaiser Franz Joseph-Staatsgymnasiums in Krainburg 1904/1905*. Krainburg: Kleinmayer & Bamberg. 1–23.
- HRIBERŠEK, Matej, 2006: *Življenje in delo p. Ladislava Hrovata*. Ljubljana: ISH.
- HROVAT, Ladislav, 1874: *Latinska slovnica za slovensko mladež*. Novo mesto: Vincenci Boben.
- K, 1862: Zakaj pesmi niso za narekovanje pripravne, in zakaj se ž njimi ne smejo jezikoslovne vaje zedinovati. *Učiteljski tovariš* 2. 73–74.
- KMECL, Matjaž, 1983: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: DDU Univerzum
- KOREN, Evald, 1984³: Gesla o retoričnih figurah. *Literatura*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- KOREN, Evald, 1991: O prevajanju pesniških podob. *27. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ur. H. Jug Kranjec. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 179–195.
- KOREN, Evald, 2003: O prevajanju pesniškega podobja v Gospe Bovary. *Prevajanje realističnih in naturalističnih besedil*. 28. prevajalski zbornik. *Obdobni pristop* 2. Ur. T. Smolej. Ljubljana: DSKP. 136–156.
- KOS, Janko, 2001: *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS.
- NODIER, Charles, 1933: *Statistique Illyrienne. Articles complets du Télégraphe Officiel de l'année 1813*. Ljubljana: Satura.
- OCVIRK, Anton, 1981: *Literarno delo in jezikovna izrazna sredstva*. Ljubljana: DZS.
- OCVIRK, Anton, 1982: *Pesniška podoba*. Ljubljana: DZS.
- ORLOVIČ, Stanko pl. [Franc Derganc], 1897: Nekaj cvetličja iz pesništva. *Vrtec* 17. 22–23, 39, 55, 79, 95, 143–144, 175, 191–192, 207.
- PAVLIČ, Darja, 2003: *Funkcije podoba v poeziji K. Koviča, D. Zajca in G. Strniše*. Maribor: Slavistično društvo.
- POGAČNIK, Jože, 1960: Knjigi Silve Trdinove na rob. *Naši razgledi*. 20–21.
- PREGELJ, Ivan, 1936: *Osnovne črte iz književne teorije*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna.
- SMOLEJ, Tone, HRIBERŠEK, Matej, 2006: *Retorične figure*. Ljubljana: DZS.
- TRDINA, Silva, 1961: *Besedna umetnost 2. Literarna teorija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.